

Ubóstwo i wykluczenie społeczne w świetle badań GUS.

O koncepcji pomiaru i wybranych wynikach.

Konferencja

*Pomiar ubóstwa i wykluczenia społecznego
w układach regionalnych i lokalnych*

Poznań 11-12 czerwca 2015

Anna Bieñkuńska,
Departament Badań Społecznych
i Warunków Życia GUS
E-mail: a.bienkunska@stat.gov.pl

Źródła danych

- **Badanie Budżetów Gospodarstw Domowych** (coroczne) – monitorowanie zasięgu ubóstwa ekonomicznego przy zastosowaniu różnych granic ubóstwa
- **EU-SILC** (coroczne) – podstawowe źródło informacji wykorzystywane do obliczania dla krajów członkowskich Unii Europejskiej wskaźników w zakresie dochodów, ubóstwa i społecznego wykluczenia, w tym wskaźników uwzględnionych w strategii Europa 2020
- **Badanie Spójności Społecznej** (cykliczne) – umożliwia pogłębione analizy różnych form ubóstwa oraz wykluczenia społecznego

Badanie budżetów gospodarstw domowych

Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w świetle badań budżetów gospodarstw domowych

Przyjęte przez GUS granice ubóstwa:

dla oceny ubóstwa obiektywnego

✓ relatywna (50% średnich wydatków)

✓ absolutne:

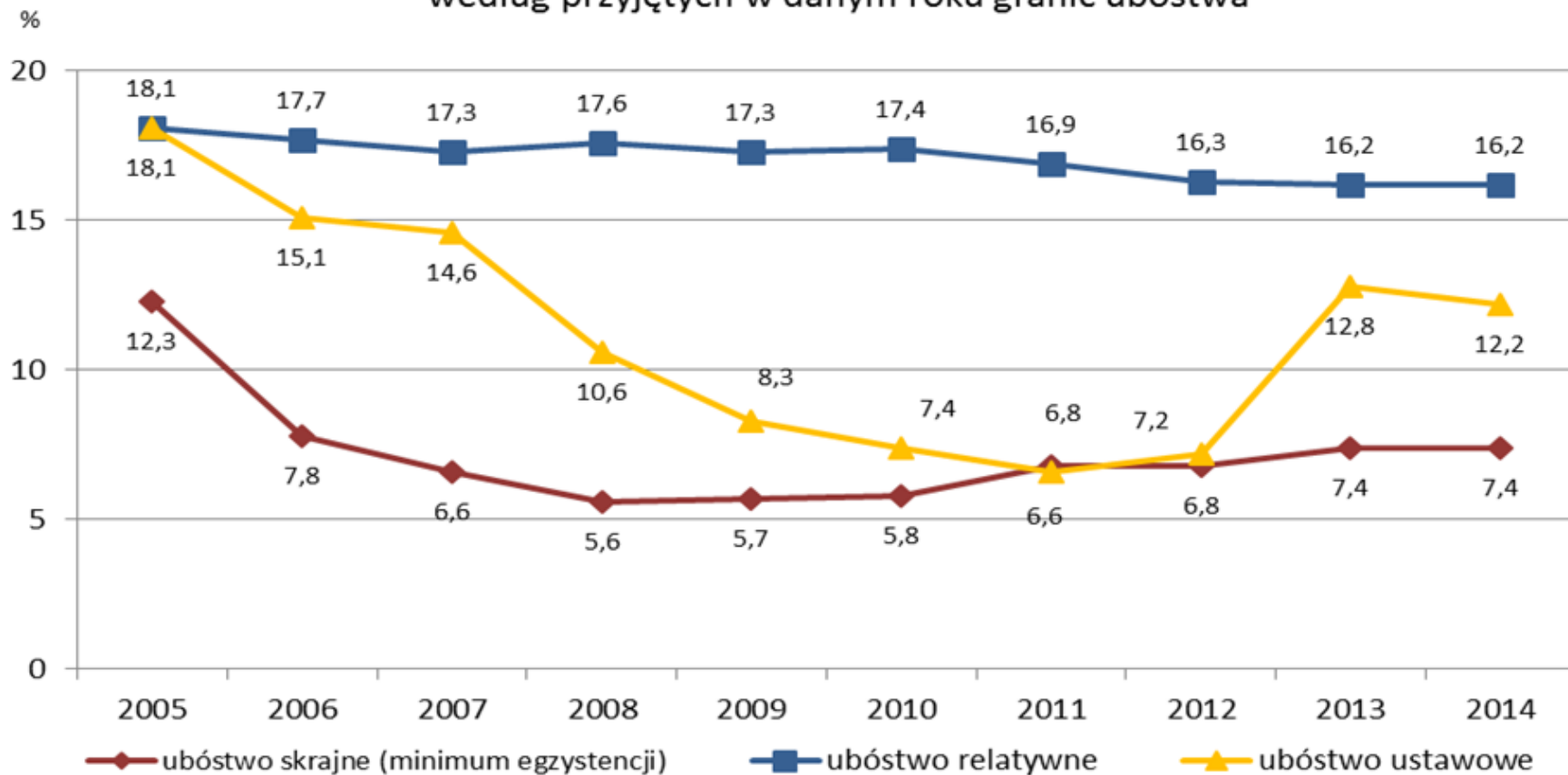
- **minimum egzystencji** szacowane przez IPISS jako granica ubóstwa skrajnego
- **ustawowa** (kwota uprawniająca do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej)

dla oceny ubóstwa subiektywnego

✓ „lejdejska” (wykorzystuje oceny dochodów deklарowane przez same gospodarstwa domowe)

Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 2005-2014

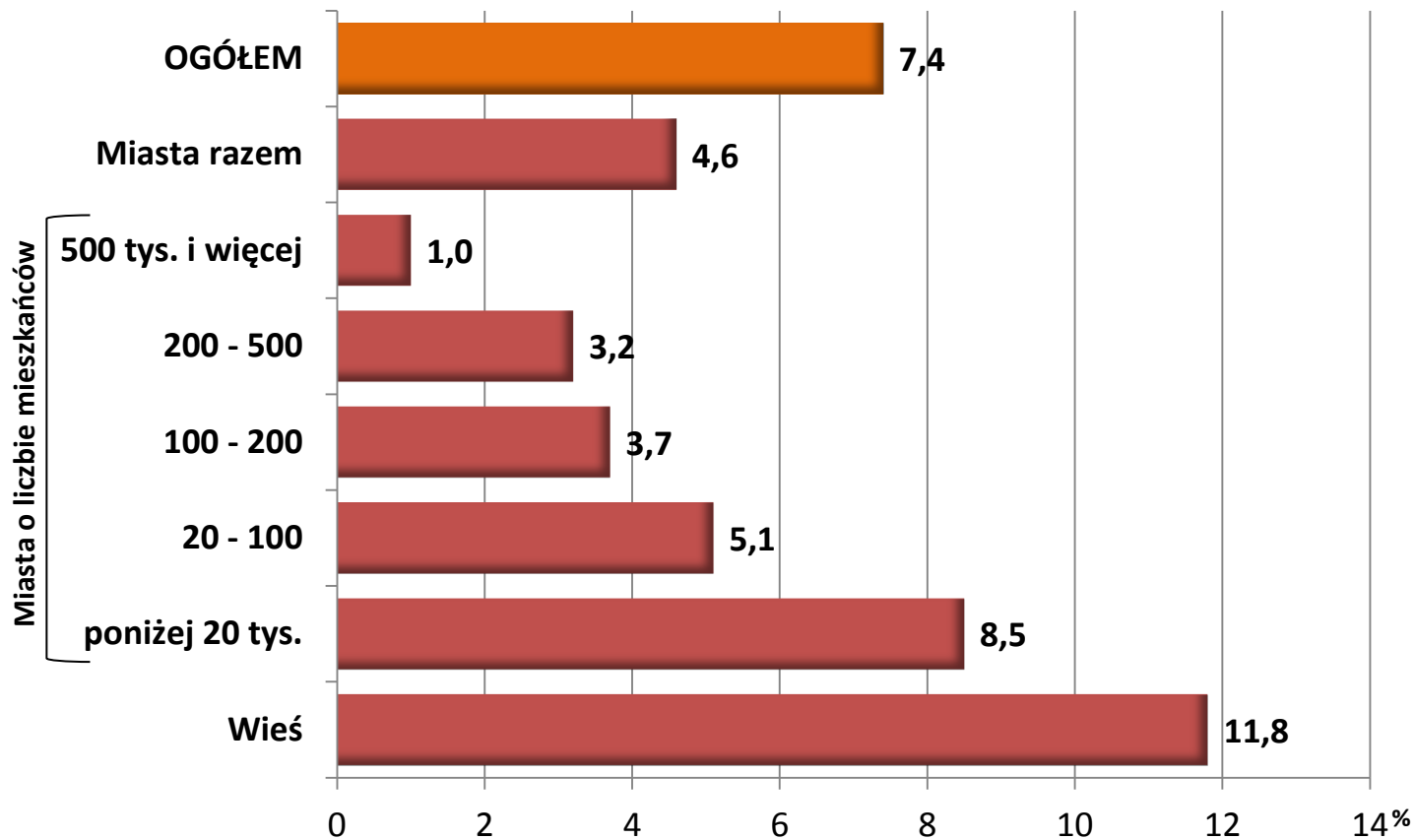
według przyjętych w danym roku granic ubóstwa

Podstawową miarą oceniającą zasięg ubóstwa jest tzw. stopa ubóstwa, czyli odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa.

Źródło: Szacunki GUS na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych.

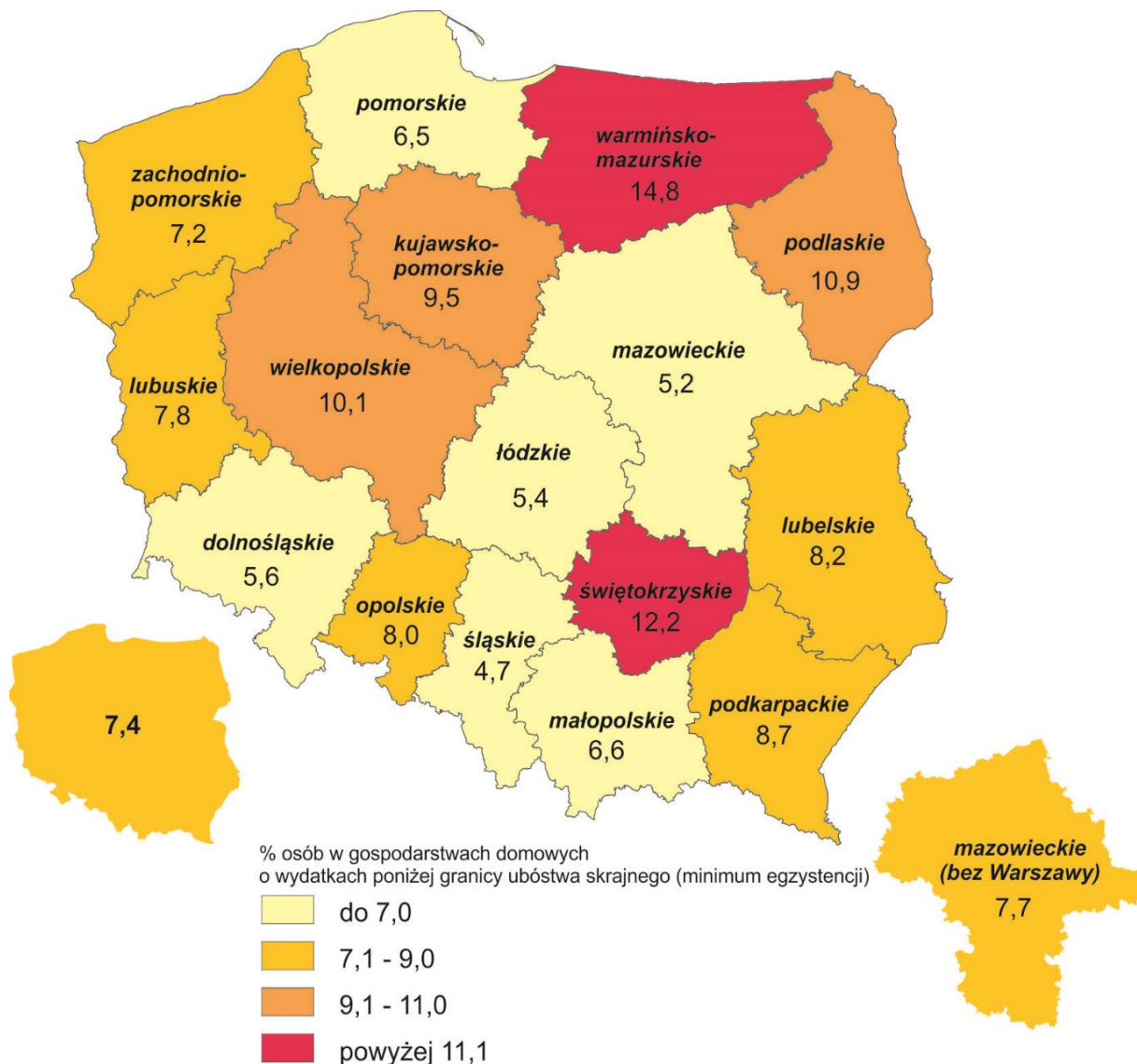
Zasięg ubóstwa skrajnego w 2014 r. wg klasy miejsca zamieszkania w % osób w gospodarstwach domowych

Źródło: Szacunki GUS na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych.

Zasięg ubóstwa skrajnego w 2014 r. według województw

w % osób w gospodarstwach domowych

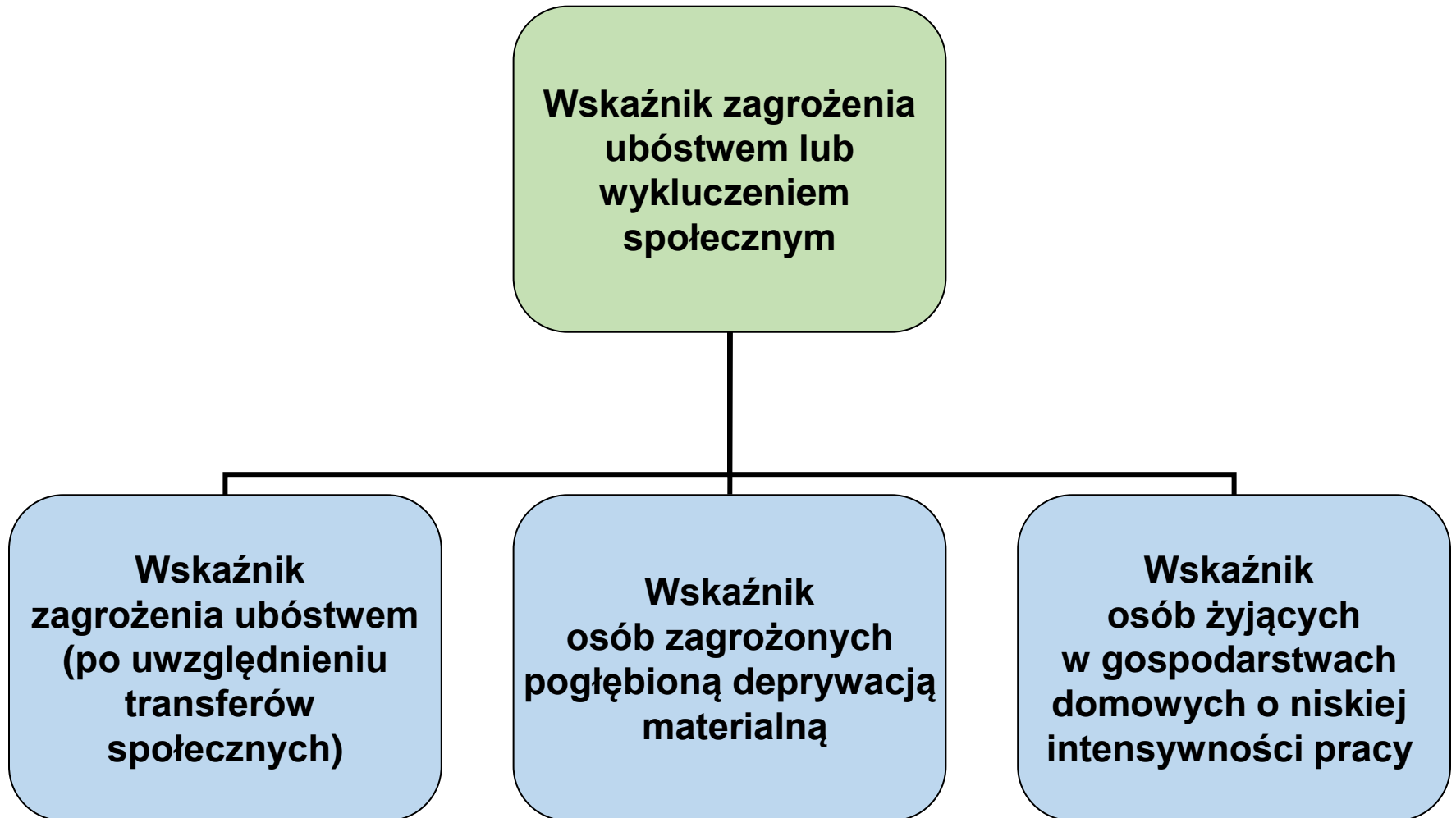

Źródło: Szacunki GUS na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych.

Europejskie badanie dochodów i warunków życia (EU-SILC)

*Podstawowe wskaźniki
Strategii „Europa 2020”
w obszarze zagrożenia ubóstwem
lub wykluczeniem społecznym*

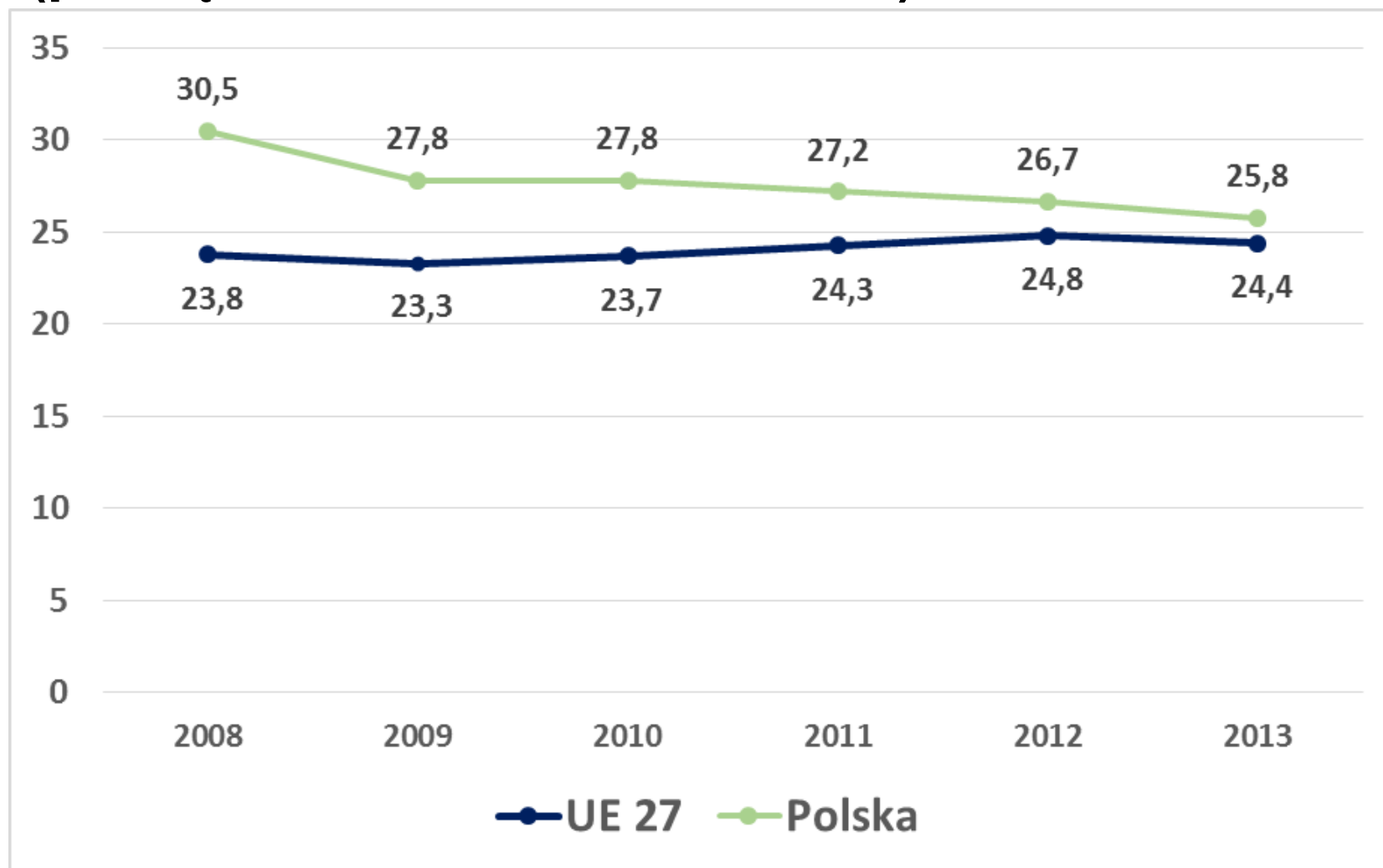
Wskaźniki Strategii „Europa 2020” w oparciu o dane z badania EU-SILC

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem (po uwzględnieniu transferów społecznych)

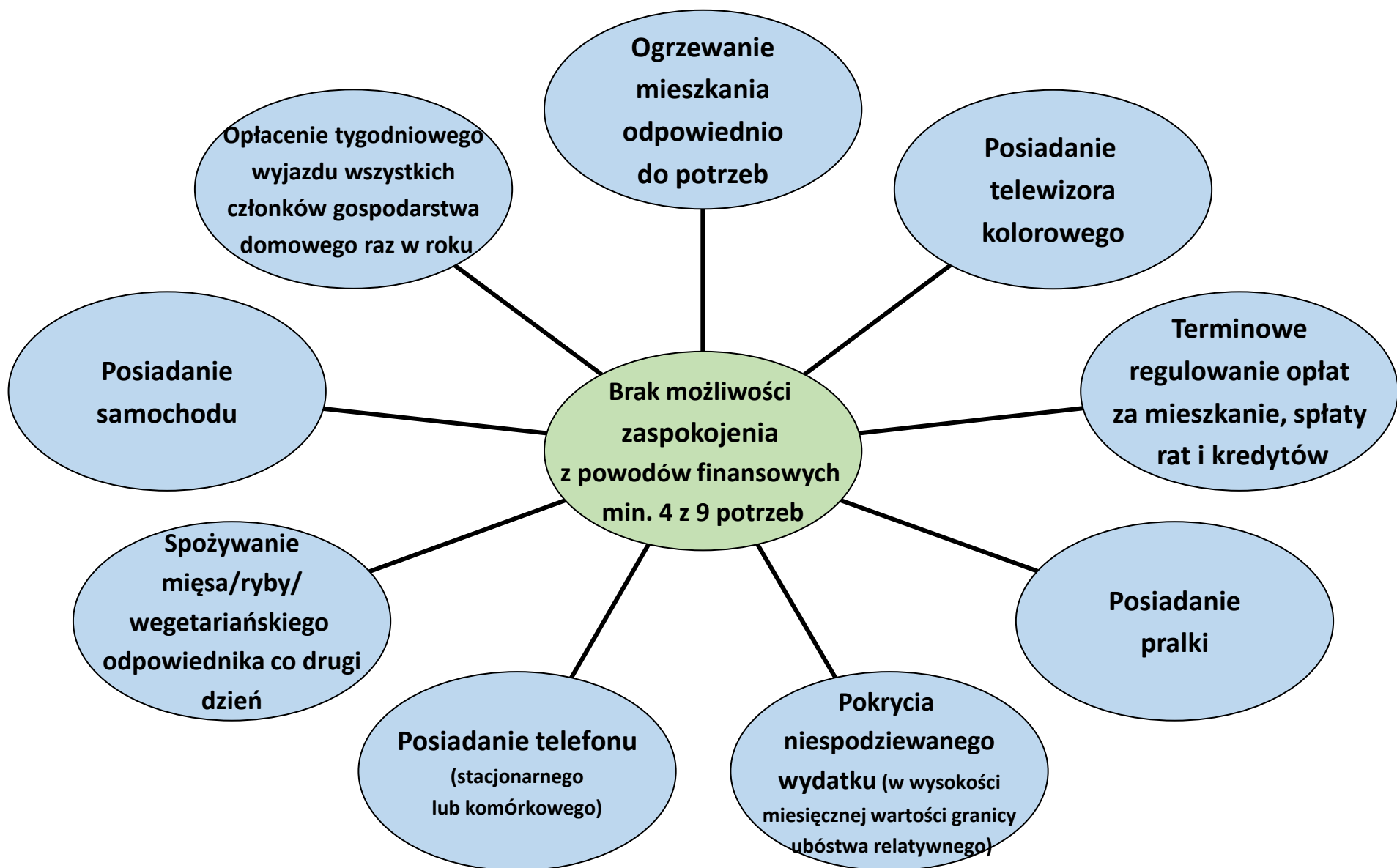
- Odsetek osób w gospodarstwach domowych, których dochody po uwzględnieniu transferów społecznych znajdują się poniżej granicy ubóstwa przyjętej na poziomie 60% mediany rocznych dochodów w danym kraju.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w latach 2008-2013 (powiązanie trzech wskaźników)

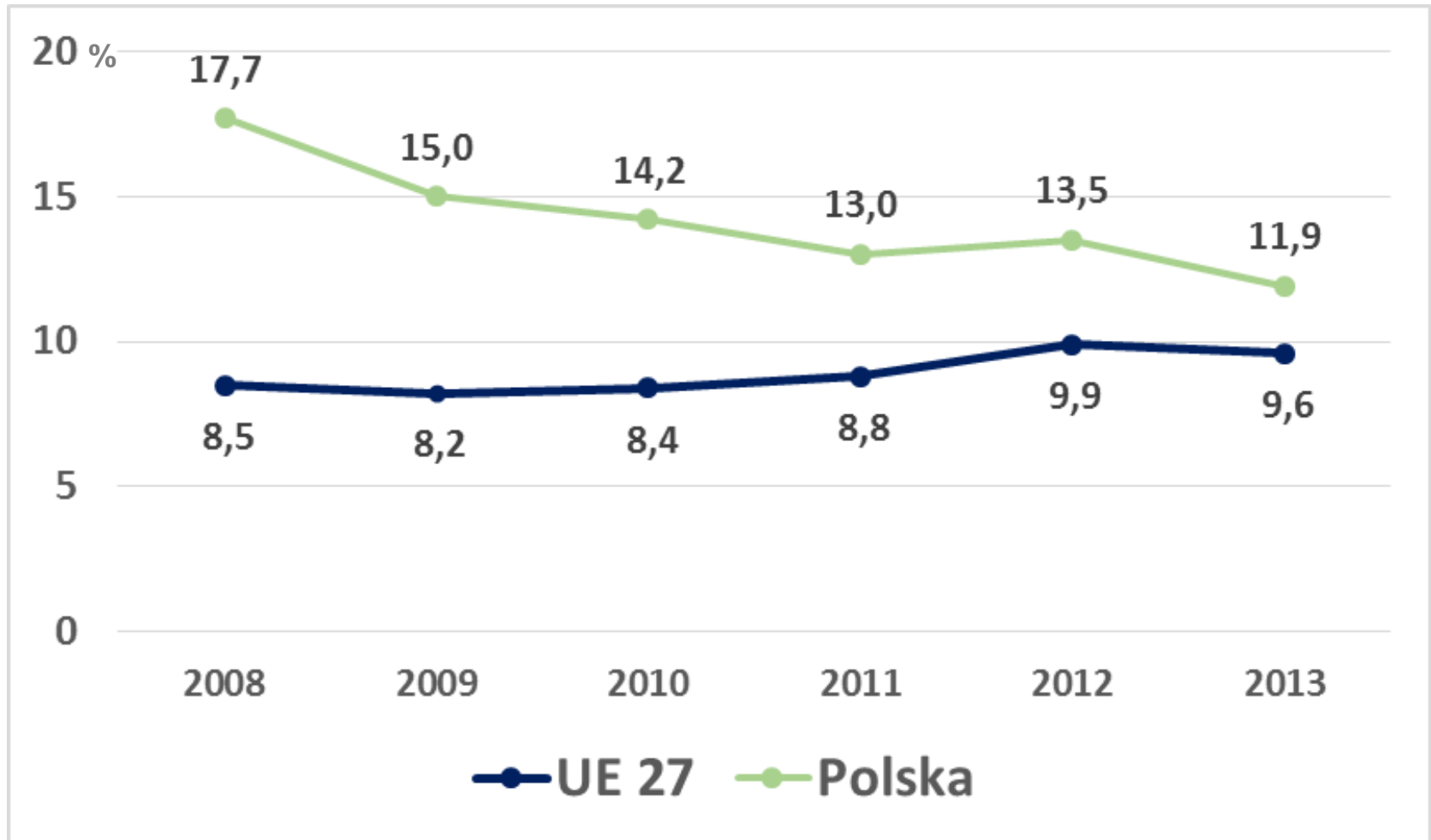

Źródło: GUS, baza danych Eurostat

Wskaźnik pogłębionej deprywacji materialnej

Wskaźnik pogłębionej deprywacji materialnej w latach 2008-2013

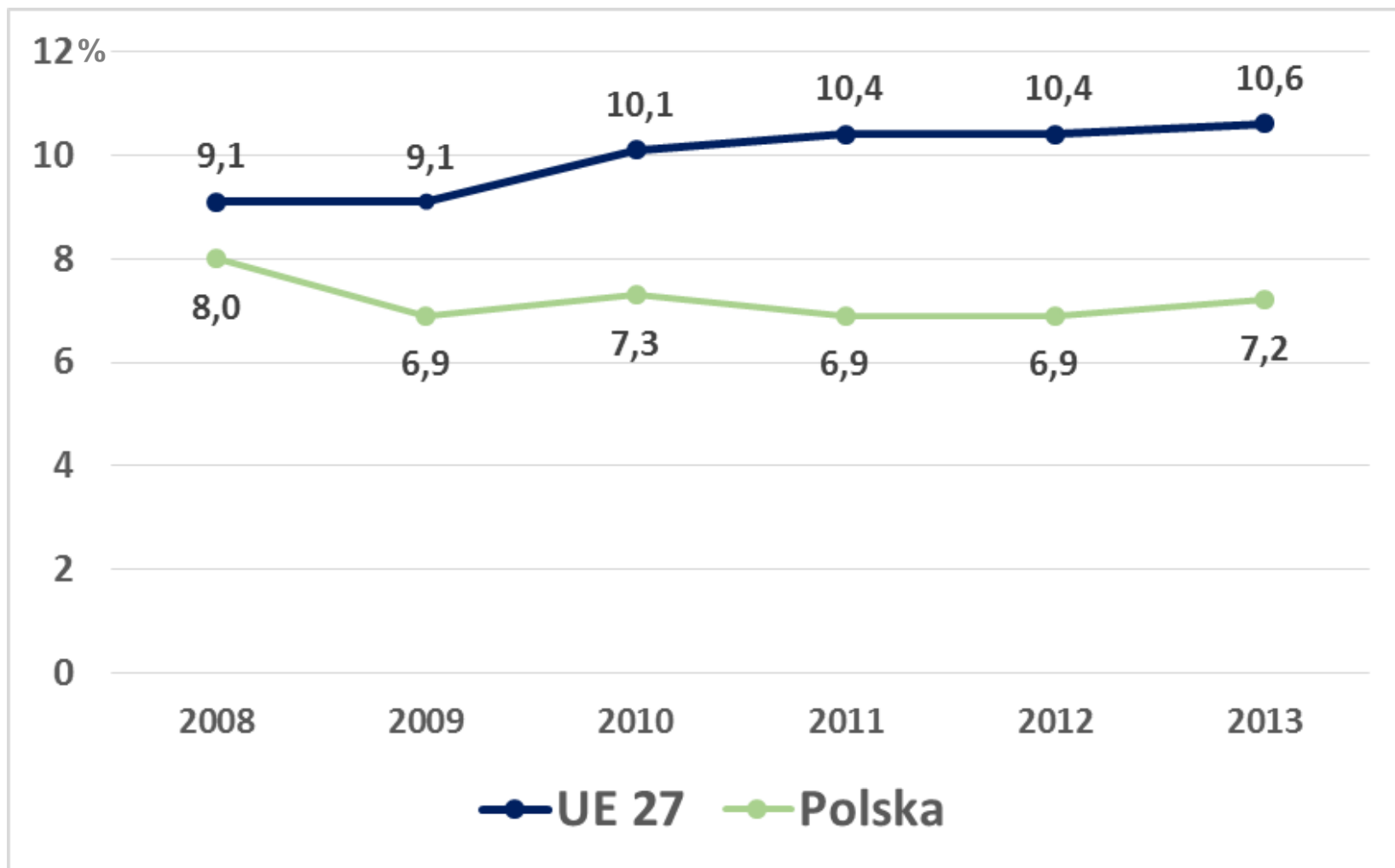

Źródło: GUS, baza danych Eurostat

Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy

- Odsetek osób w wieku 0-59 lat mieszkających w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy – w których osoby dorosłe (w wieku 18-59 lat) w minionym roku przepracowały mniej niż 20% ich całkowitego potencjału pracy

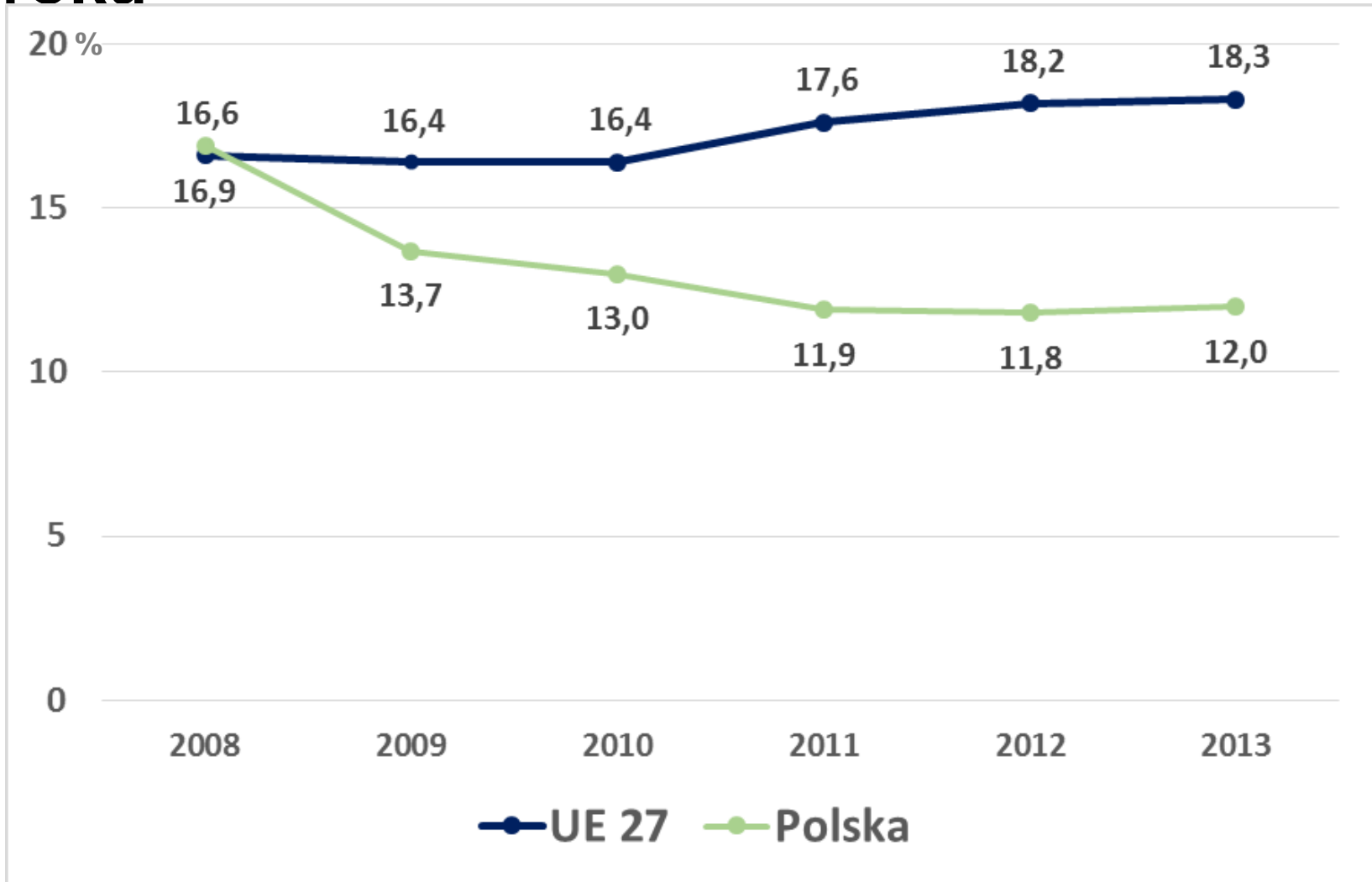
Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy w latach 2008-2013

Źródło: GUS, baza danych Eurostat

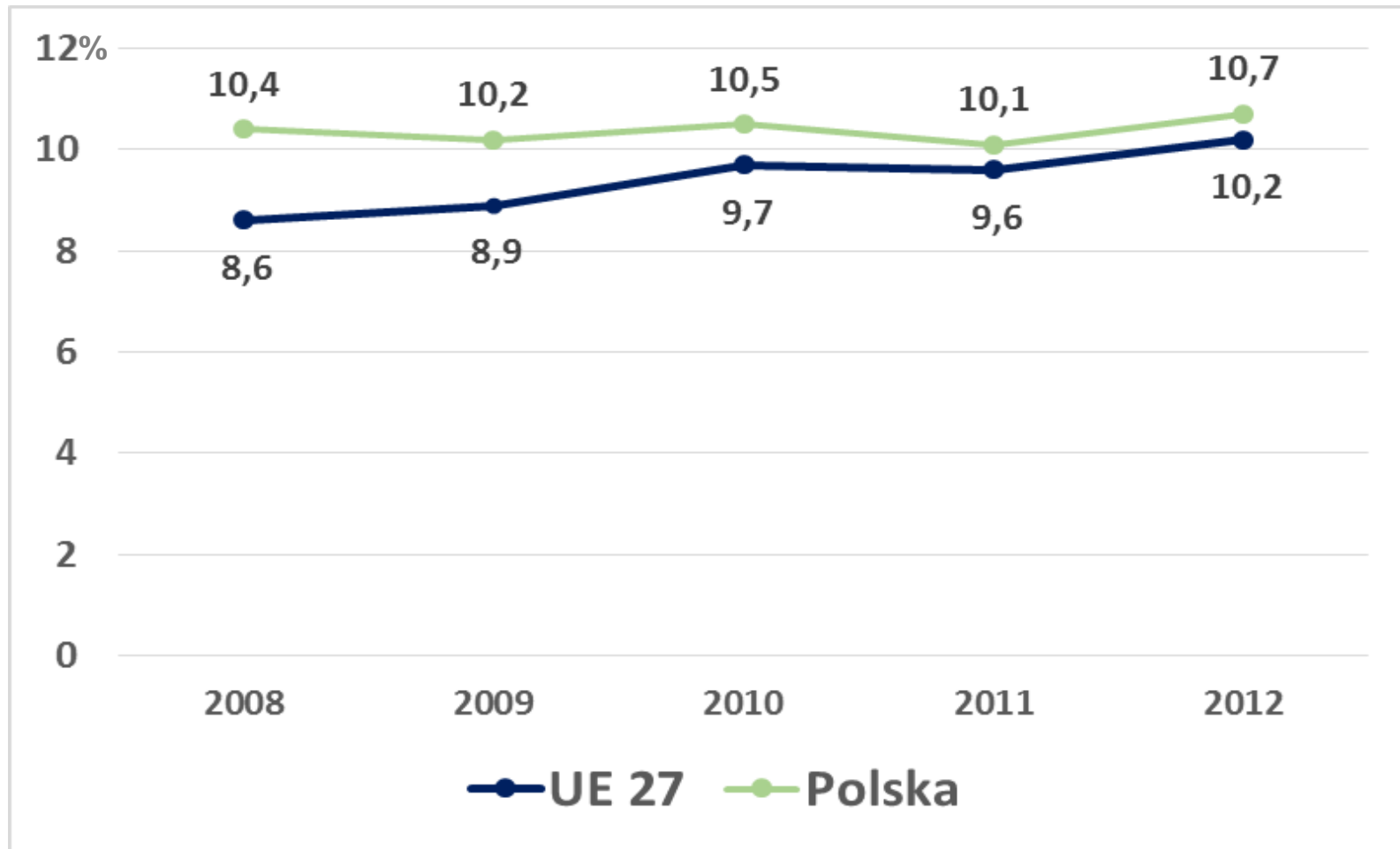
*Inne wskaźniki ubóstwa obliczane
na podstawie badania EU-SILC*

Odsetek osób zagrożonych ubóstwem relatywnym w latach 2008-2013 według realnej wartości granicy ubóstwa z 2008 roku

Źródło: GUS, baza danych Eurostat

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem trwałym w Polsce w latach 2008-2012

Za zagrożone ubóstwem trwałym uważa się osoby, których poziom dochodu ekwiwalentnego do dyspozycji w roku badania i przynajmniej w ciągu dwóch z trzech poprzednich lat był niższy od przyjętego dla danego roku progu ubóstwa relatywnego.

Źródło: GUS, baza danych Eurostat

Odsetek osób pozostających w sferze ubóstwa relatywnego w czteroletnim okresie w odniesieniu do 2012 roku (2008-2012)

Okres pozostawania w sferze ubóstwa relatywnego	Polska	Unia Europejska
	<i>% osób w gospodarstwach domowych</i>	
Nigdy	70,7	71,4
1 rok	10,2	10,6
2 lata	6,8	6,0
3 lata	5,5	5,4
4 lata	6,8	6,6

Źródło: GUS, baza danych Eurostat

Badanie spójności społecznej

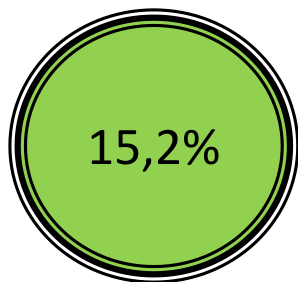
BSS jako podstawa analiz dotyczących ubóstwa i wykluczenia społecznego

- Ubóstwo wielowymiarowe
- Determinanty ubóstwa
- Izolacja społeczna i ubóstwo
- Ubóstwo a subiektywny dobrobyt
- Ubóstwo a korzystanie z pomocy
- Percepcja ubóstwa i wykluczenia społecznego

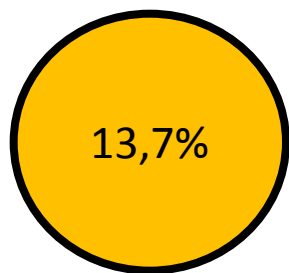
Ubóstwo wielowymiarowe *(na podstawie wyników Badania Spójności Społecznej – 2011 r.)*

Przyjęta metoda pomiaru:

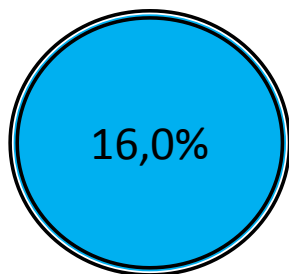
- ✓ wybór podejścia relatywnego
- ✓ wielowymiarowy charakter zjawiska ubóstwa, trzy uzupełniające się wymiary:
 - ubóstwo dochodowe
 - ubóstwo warunków życia
 - ubóstwo oceniane w kontekście radzenia sobie z budżetem domowym

Ubóstwo dochodowe - za ubogie uznano osoby żyjące w gospodarstwach domowych, w których miesięczny dochód był niższy od 60% mediany dochodu ekwiwalentnego, czyli porównywalnego między gospodarstwami o różnym składzie demograficznym. Dla przykładu - według przyjętego kryterium granica ubóstwa dla gospodarstwa jednoosobowego wynosiła ok. 887 zł.

Ubóstwo warunków życia - za ubogie uznano osoby żyjące w gospodarstwach domowych, w których zaobserwowano co najmniej 10 z 30 wziętych pod uwagę przejawów złych warunków życia.

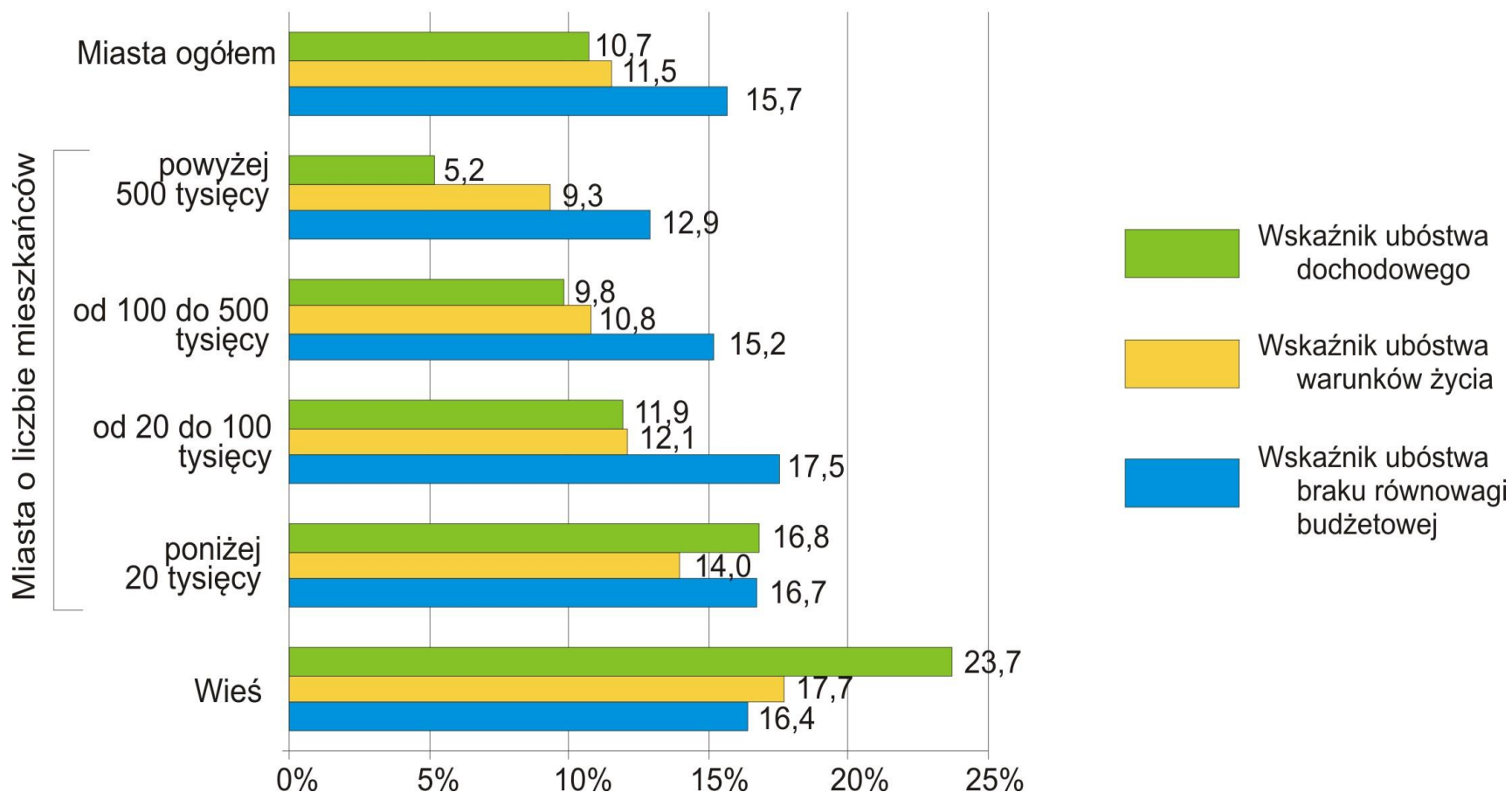

Ubóstwo braku równowagi budżetowej - gospodarstwa domowe (i wszystkie osoby w nich żyjące) zostały uznane za ubogie z punktu widzenia „nieradzenia sobie z budżetem” jeśli wystąpiły przynajmniej 4 z 7 uwzględnionych symptomów.

WSKAŹNIKI UBÓSTWA

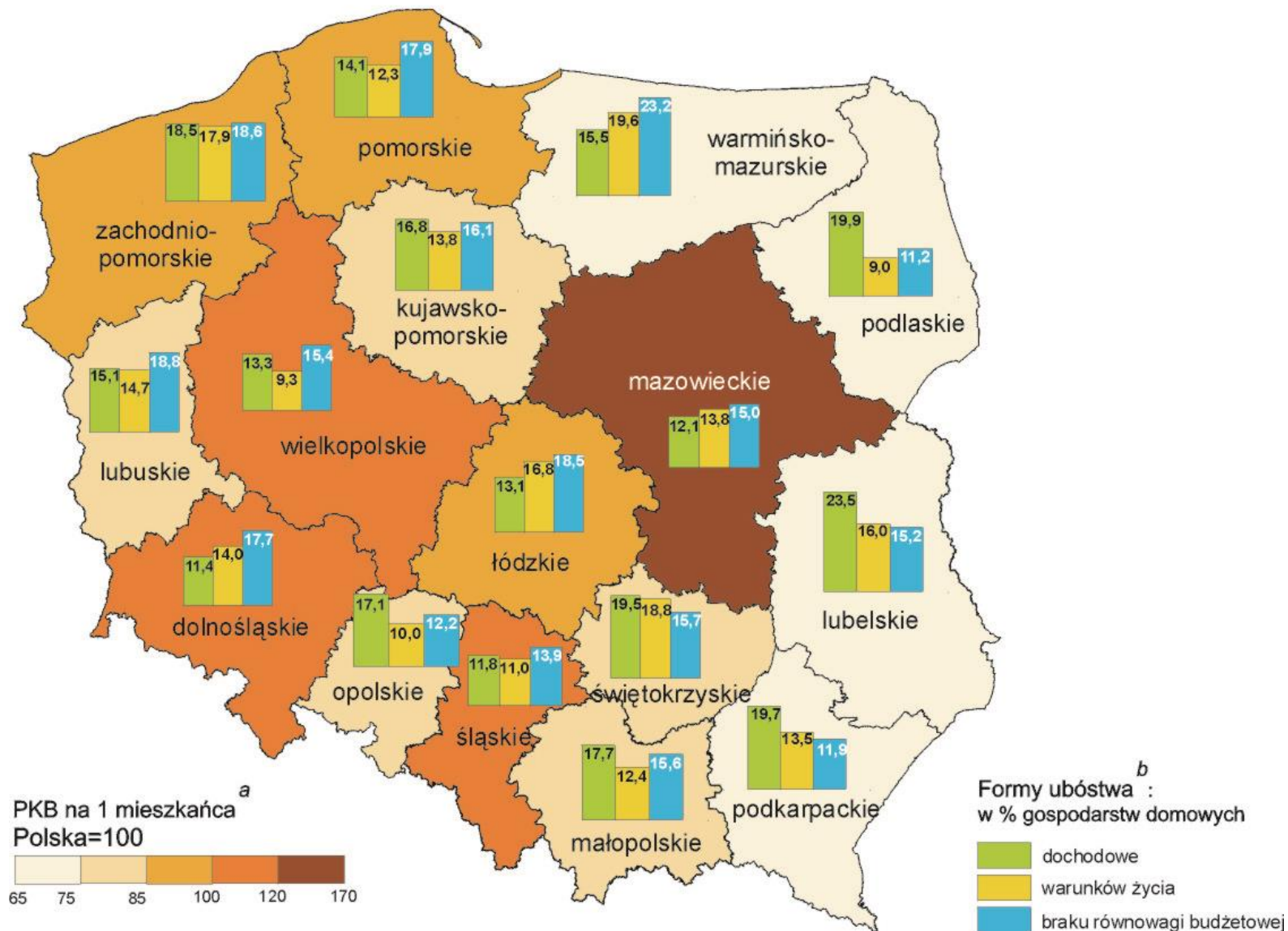
w % gospodarstw domowych

WEDŁUG KLAS MIEJSCOWOŚCI

Źródło: Badanie Spójności Społecznej

WOJEWÓDZKIE ZRÓŻNICOWANIE PKB A POZIOM UBÓSTWA

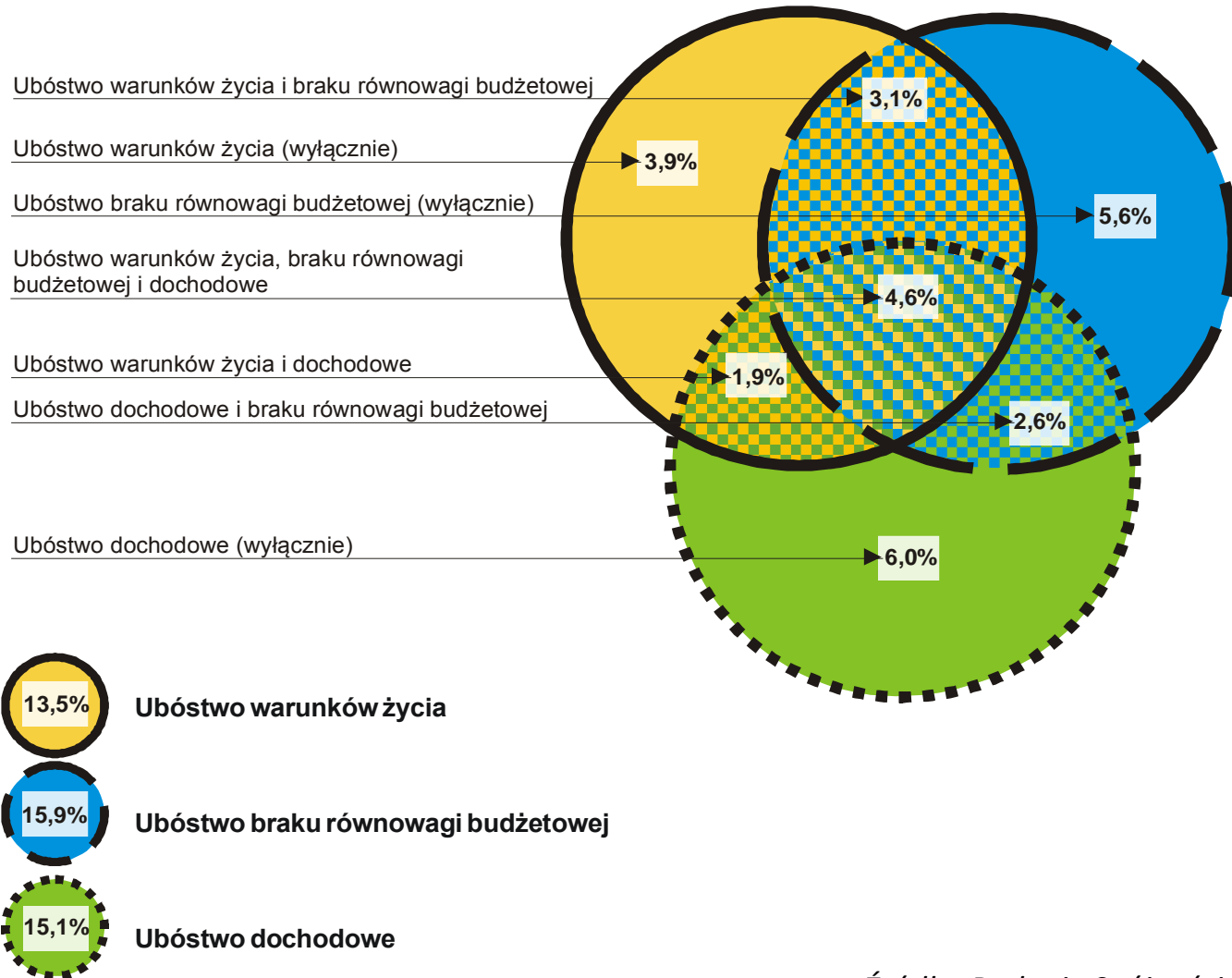
a Źródło: "Produkt krajowy brutto. Rachunki regionalne w 2010r." US Katowice

b Źródło: Szacunki GUS na podstawie badania spójności społecznej 2011r.

Źródło: Badanie Spójności Społecznej

NAKŁADANIE SIĘ RÓŻNYCH FORM UBÓSTWA

w % gospodarstw domowych

Źródło: Badanie Spójności Społecznej

Komu żyje się najgorzej?

Gospodarstwa, w których stwierdzono występowanie 3 form ubóstwa:

- utrzymujące się ze świadczeń społecznych
- dotknięte bezrobociem
- o niskim poziomie wykształcenia głowy gospodarstwa
- robotników niewykwalifikowanych

Ubóstwo a zadowolenie z życia*

Sytuacja dochodowa	Wartość parametru	Statystyka Walda
Ubóstwo	-0,20	8,4 ***
Poza grupami skrajnymi	Ref.	
Bardzo dobra	-0,01	0,0 n.s.
Warunki życia		
Ubóstwo	-0,40	31,5 ***
Poza grupami skrajnymi	Ref.	
Bardzo dobre	0,23	7,9 ***
Sytuacja budżetowa		
Ubóstwo	-0,19	7,9 ***
Poza grupami skrajnymi	Ref.	
Bardzo dobra	0,17	4,2 **

* na podstawie modelu regresji logistycznej

Źródło: Badanie Spójności Społecznej

Od ubóstwa do wykluczenia społecznego

O różnych koncepcjach wykluczenia społecznego

Ogólne koncepcje za R. Szarfenbergiem

1. Problem z uczestnictwem/partycypacją w życiu społecznym lub zbiorowym
2. Problem z prawami społecznymi i socjalnymi (odmowa, niekorzystanie, problemy z realizacją)
3. Problem z dostępem (ograniczony, utrudniony) do zasobów, dóbr publicznych, instytucji i systemów społecznych
4. Relatywna i wielowymiarowa deprywacja

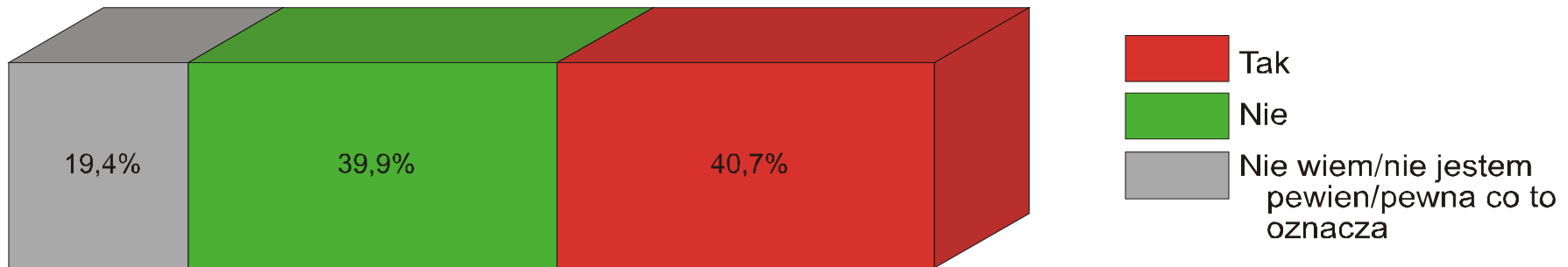
(R Szarfenberg, „Marginalizacja i wykluczenie społeczne”)

„Społeczne wykluczenie – to termin wywodzący się z dyskusji nad problemami społecznymi. Obejmuje on wszystkie lub prawie wszystkie bolączki współczesnych społeczeństw takie jak bezrobocie, dyskryminacja, izolacja, deprywacja materialna, ubóstwo.”

(A. Woodward, M Kohli „Inclusions and Exclusions in European Societies”)

CZY UWAŻAMY, ŻE W POLSCE ISTNIEJE ZJAWISKO WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO^a?

w % osób w wieku 16 lat i więcej

a Na podstawie odpowiedzi na pytanie: Czy Pana/Pani zdaniem istnieje w Polsce zjawisko wykluczenia społecznego rozumianego jako brak lub ograniczone możliwości uczestnictwa w ważnych aspektach życia społeczno-gospodarczego, politycznego czy kulturalnego?

Źródło: Badanie Spójności Społecznej

Wykluczenie społeczne = izolacja społeczna + ubóstwo

WSPÓŁWYSTĘPOWANIE RÓŻNYCH FORM UBÓSTWA I IZOLACJI SPOŁECZNEJ – W % OSÓB W WIEKU CO NAJMNIEJ 16 LAT

Forma kumulacji	% osób
Brak symptomów ubóstwa i izolacji społecznej	67,8
Wyłącznie izolacja społeczna	4,9
Wyłącznie ubóstwo	23,3
Ubóstwo (co najmniej jedna forma) i izolacja społeczna	4,0
z tego:	
społeczna izolacja i jedna z form ubóstwa*	1,8
społeczna izolacja i dwie formy ubóstwa**	1,2
izolacja społeczna i trzy formy ubóstwa	1,0

* Pozycja dotyczy wystąpienia dokładnie jednej formy ubóstwa, a więc nie obejmuje gospodarstw, w których wystąpiły dwie lub trzy formy jednocześnie.

** Pozycja dotyczy wystąpienia dokładnie dwóch form ubóstwa, a więc nie obejmuje gospodarstw, w których wystąpiły trzy formy jednocześnie.